דיני ממונות בשלשה פרק ראשון סנהדרין ה.

דן אפילו ביחיד. דכתיב (ויקרא יט) בצדק תשפוט וקסבר מין כמן עירוב פרשיות: **דגמירנא.** שמועות[ב] (ג) דיינין מרבותי: **וסבירנא.** יודע אני להוסיף ולישב טעמים מדעתי: **ונקיטנא רשותא.** מרים גלותא דיינינא דיני ממונות ביחידי: **דיניה לאו דינא.** והדר דינא לגמרי: **דן דינא.** ביחידי: **אי קבלוך עלייהו.** לגמרי ליך מחרין אם לדין אם לטעות ולא יתבעוך לא תשלם: **ואי לא זיל שלים.** ואי לא קבלו טעותך עליהם דאמרו לך דיינת לן דין תורה זיל שלים ומיהו מיהדר דינא לא. אלמא גמיר וסביר וכי לא נקיטו רשותא דיניה דינא ולא מהדר: **ליטקול רשותא.** לכיון דכרשות נחת לא משלם: **מהכא להכא.** מרים גלותא (ב) לבבל למידן דינא בבבל: **ומפסס להפסס.** מנשיא דאמרי ישראל לדון בארץ ישראל: **שבט.** לשון שרלה יש להן רשות להפקיר דהפקר ב"ד הפקר דכתיב (עזרא י) וכל אשר לא יבא וגו' כיומות בהפלגה רבה (דף פט:): **מחוקק.** שרלה מועטת: **שרודים אם העם.** שיש להם כח ורשות מאת מלכי פרס: **בני בניו של הלל.** הלל נשיא היה כדאמר בפסחים בחלו דבריס (דף פו.) הושיבוהו ברלש ומינוהו נשיא עליהם: **דן דינא.** בבבל וטעה: **אמא.** לא"ר לקמיה דרבי חייא: **ש"מ מהכא להכא לא מהני.** דהא רבה בר מנה רשותא הוה נקיט מרבי דנשיא דא"ר היה כדאמרן לקמן בשמעתין בן אחי יוכל לבבל וכו': **לא מינייכו נקיטנא רשותא.** ואיני כפוף לכם: **על הגבולין.** הנמשכות אחר ארץ ישראל: **מאי רשותא.** דרבה בר מנה: **יורה.** איסור והיתר אמר להם רבי יוחה. ולקמן (ע"ב) פריך מי גמיר למה ליה רשותא בהולאה: **ידין.** ברשות ויפטר מלשלם: **יתיר בבכורות.** ילאה בנמומין ואם קבוע הוא יתירנו לשחטו בזיומיה דרבי אין לבכור תקנה עד שיפול בו מום דאחר תורכן היה: **אל יתיר.** לקמן (שם) מפרש טעמא: **אינו.** אבוה דרב הוה כדאמרינן בחור לתרנעה עשר (פסחים דף ד.) א"ל איינו קיים כו': **ואבה.** אבוה דרבה: **מבפרי.** מקום: על

ואם היה מומחה לרבים בו'. פירש הקונטרס דכתיב בצדק תשפוט וקסבר אין עירוב פרשיות כתיב כאן וקשה דא"כ מקשה ליה הך ברייתא לר' אבהו דאמר שנים שדנו אין דייניהם דין לד"ה וע"ק דשמעא לפי' הקונטרס דלמאן דאית ליה עירוב פרשיות אין יכול לדון יחידי והא רב יוסף ס"ל בפ' המגרש (גיטין דף פח:) דבהולאות והלואות עבדינן שליחותייהו אלמא אית ליה עירוב פרשיות ואפ"ה משמע בסמוך מעובדא דמר זוטרא דאית ליה לרב יוסף דיחיד מומחה דן ואפי' יחידי ועוד מדקאמר בסמוך אבל לא נקיט רשותא דייניה לאו דינא משמע דסבר כר' אבהו ואפי' הכי יחיד מומחה דן דלשמואל אפילו יחיד שאינו מומחה דינו דין דלאו דוקא נקט שמואל שנים כמו שאפשר לקמן בע"ה ודוחק לפרש דייניה לאו דינא לכתחלה לכך נ"ל דאפי' למאן דבעי ג' מומחין מדאורייתא מקנתא דרבנן היא דיחיד מומחה לרבים דן אפי' יחידי והשתא הא דקאמר דייניה לאו דינא לאו אבבון דרב נחמן קאי דאיהו סבר לה כשמואל לקמן דשנים שדנו דייניהן דין אלא אבבון אבא דר' חייא קאי דלית ליה דשמואל ולהאי פי' הא דפריך לקמן (דף ו.) לר' אבהו מדן את הדין ה"מ לשנוי דמיירי ביחיד מומחה לרבים ומייהו קשה דבפרק ראוהו בית דין (כ"ה דף כה:) משמע דמדאורייתא קאמר דמומחה לרבים דן ביחידי דתנן התם שאין היחיד נאמן ע"פ עצמו ומפרש בגמרא דאיצטריך למיתני אלא תיתא דנאמן מידי דהוה ליחיד מומחה דהכא ופריך ואימא ה"נ ומשני אין לך מומחה יותר ממשה ואי מדרבנן מאי מייתי ממשה וי"ל דהתם פריך ומשני למ"ד לעולם דבר תורה חד נמי כשר: **מומחה** לרבים כו'. אע"ג דהאי מומחה לרבים היינו גמירנא וסבירנא כדמסיק מ"מ הא דקאמר לקמן בזה בורר (דף כג.) לעולם פוסל והולך עד שיקבל עליו בפני ב"ד שמומחה לרבים אלא דייבעי גמיר וסביר כר' חייא ורב נחמן דהתם ב"ד קאמר ויכין שהם ג' אפי' סתם בני אדם מומחין לרבים אבל יחיד לא חשיב מומחה לרבים עד דגמיר וסביר: **דן אפי' יחידי.** ויכול לכוף את האדם בעל כרמו אי בדקבליה עילויה אפי' שאינו מומחה נמי ומכאן פסחים ג' יכולין לדון את האדם בעל כרמו כשאינו רולה לבא לב"ד הא ג' מומחין לרבים היינו דיין יחיד בכורות (לרבינו) ורב ידין יורה אבל בכורות לא הרשהו להתיר משום דהוה רב בקי במומין שפי והוה שרי מומא דלא הוו ידעי אינשי ואמרי כי האי גוונא שרא רב והוו אתו למישרא מום עובר.

[א] **ואם היה מומחה לרבים בו'.** אמר רב נחמן כגון אנא דן דיני ממונות ביחידי וכן אמר ר' חייא כגון אנא דן דיני ממונות ביחידי איבעיא להו כגון אנא דגמירנא וסבירנא ונקיטנא רשותא אבל לא נקיט רשותא דייניה לא דינא או דילמא אע"ג דלא נקיט רשותא דייניה דינא ת"ש דמר זוטרא בריה דר"נ דן דינא וטעה אתא לקמיה דרב יוסף א"ל [ב]אם קיבלוך עלייהו לא תשלם ואי לא זיל שלים ש"מ [ג]כי לא נקיט רשותא דייניה דינא ש"מ אמר רב [ד]האי מאן דבעי למידן דינא ואי טעה מיבעי למיפטרא לישקול רשותא מבי ריש גלותא וכן אמר שמואל לשקול רשותא מבי ריש גלותא [ה]פשיטא מהכא להכא ומהתם להתם [ו](מהני) ומהכא להתם (נמי) מהני דהכא שבט והתם מחוקק [ז]כדתניא [ח]לא יסור שבט מיהודה [ט]אלו ראשי גליות שבבבל שרודין את ישראל בשבט ומחוקק מבין רגליו אלו בני בניו של הלל שמלמדין תורה ברבים מהתם להכא מאי ת"ש דרבה בר חנה דן דינא וטעה אתא לקמיה דרבי חייא א"ל אי קיבלוך עלייהו לא תשלם ואי לא זיל שלים והא רבה בר חנה רשותא הוה נקיט ש"מ [י]מהתם להכא לא מהני ש"מ ולא מהני והא רבה בר רב הונא כי הוה מינצי בהדי דבי ריש גלותא אמר לאו מינייכו נקיטנא רשותא נקיטנא רשותא מאבא מרי ואבא מרי מרב ורב מר' חייא ור' חייא מרבי במילתא דעלמא הוא דאוקים להו וכי מאחר דלא מהני רבה בר חנה רשותא דנקט למה לי [יא]לעיירות העומדים על הגבולין מאי רשותא כי הוה נחית רבה בר חנה לבבל אמר ליה רבי חייא לרבי בן אחי יורד לבבל [יב]יורה יורה ידין ידין יתיר בבורות יתיר כי הוה נחית רב לבבל אמר ליה רבי חייא לר' בן אחותי יורד לבבל יורה יורה ידין ידין יתיר בבורות אל יתיר מ"ש למר דקא קרי בן אחי ומ"ש למר דקא קרי בן אחותי וכי תימא הכי הוה מעשה והאמר מר איבו וחנה ושילא ומרתא ורבי חייא בולהו בני אבא בר אחא כרסלא מכפרי הוו [יג]רב בר אחוה דהוה בר אחתיה רבה בר חנה בר אחוה דלאו בר אחתיה ואי בעית אימא על

במקום יחיד מומחה קיימי ואפי' שנים נמי דנין את האדם בעל כרמו אלא דאיקרו בית דין חצוף דאי בדקבלו עלייהו מיירי שמואל אמאי הוי ב"ד חצוף והא דתנן (לקמן דף כג.) זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד משמע דמדעתו אין בעל כרמו לא הני מילי כשאומר לא אדון לפני זה אלא לפני זה אבל אם אמר שלא יבא כלל לב"ד או אם (ג) הוה לווה ואינו רולה לדון כלל בעירו כופין אותו ודנין אותו בעל כרמו:

בגון אנא דן דיני ממונות ביחידי. והא דתנן במסכת אבות (פ"ד מ"ח) אל תהי דן יחידי שאין דן יחידי אלא אחד הקב"ה עליה טוענה קמ"ל שלא יטענה והא דאמר כגון אנא כו' הייגו כלומר יכול לדון ולא שהיה דן אי נמי רגיל היה בדיינין ואין לאוזן שמא יטענה: **ואי לא** זיל שלים. פירש בקונטרס ואי לא כגון דאמרי ליה דיינת לן דין תורה ובקשה דאם כן מאי דייק מהכא דהא אפילו לא גמיר וסביר נמי מה שעשה עשוי וישלם מבימו כדאמרת לקמן (דף ו.) דפריך לרבי אבהו מדן את הדין ומוקי לה בדקבלה עילויה ובאפילו מומחה אחרי דהא קתני סיפא ואם היה מומחה (יד) לרבים פטור לכך נראה ואי לא דלא קבלוך עלייהו כלל: **דהכא** שבט והתם מחוקק. משמע דשבט עדיף והא דאמר בפרק מקום שנהגו (פסחים דף נא. ושם) אבל [טו]מבבל לא"י כיון דתנן דייפינן להו עבדינן כוותייהו [טז]ואומר רבינו תם דה"מ במילתא דאיסור והיתר דבני א"י תכימי טפי [יז]דאורייתא דא"י מחכים הכא דאיקרו מחוקק שמלמדין תורה ברבים אבל לענין הפקעת ממון ליפטר דהפקר בית דין הפקר עדיפי בני בבל דאיקרו שבט שרודין את העם במקל והייגו טעמא משום דראש גולה מזכרים ונשיא שבא"י מנקבות כדאמר בירושלמי [יח]: **רבה** בר חנה. גרסינן דאי דבר בר חנה א"כ היה בן בנו של חנה והכא משמע דבן אחיו של ר' חייא היה כדלקמן אבל רבה ב"ב חנה דכולהו הש"ס היה בימי ר' יוחנן ובן בנו של חנה להכי קאמר בר בר וי"מ דשם אביו בר חנה ולא יתכן כדאמר בהמוכר את הספינה (ב"ב דף עד.) כל בר חנה פיכפא: **נקיטנא** רשותא מאבא מרי ואבא מרי מרב. פי' ואבא מרי בעל רשות מרב דמי שיש לו רשות יכול ליתן רשות בענין שמציו (לקמן דף יג:) לענין דיני קנסות דמי שהוא שמוך יכול לסמוך ויהיב ליה רשותא למידן דיני קנסות כדאמרינן (שם) ברש זכור אותו האיש לעוות שאלמלא הוא בטלו דיני קנסות ואע"פ שהוצרך רבי חייא ליטול רשות מרבי בשביל רבה בר חנה ורב שמא בעיירו של רבי היה ובעיירו לא היה רשאי ליתן רשות אלא רבי אבל אין סברא לומר דרבה בר הונא היה בימי רבי:

מי

מסורת הש"ס

[א] ר"ה כה:, כ) רש"ל מ"ז, [ב] הוריות יח:, ד) סנהדרין ד. מו"ק כ., ה) בפ"א טופ: "שלי", ו) [ל"ל מא"י לנכון], ז) ל"ל אומר ר"מ, ח) [כ"כ קנה:], ט) [וע"ע תוספו' תולין יח: ד"ה כיון],

תורה אור השלם

1. לא יָסוּר שֵׁבֶט מִיְּהוּדָה וּמְחֹקֵק מִבֵּין רַגְלָיו עַד כִּי יָבֹא שִׁילֹה וְלוֹ יִקְּהַת עַמִּים: בראשית מט י

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דגמירנא שמועות ודיינין: (ב) ר"ה מהכא וכו'. דבבל למידן: (ג) הגה' ב"ה דן וכו' אם היה הלוה אינו רולה לדון: (ד) ר"ה ואי לא וכו' ואם היה מומחה לבית דין פטור לכך נראה:

מוסף רש"י

שרודין את ישראל בשבט. שממונים על פי המלכות (בראשית מט ו). רב בר אחוה דהוה בר אחתיה. אייבו אחיו של רב, אמו של ר' חייא היה מן הלב, כדאמרינן אייבו ואבא ואמרתא ור' חייא כולהו בני דר' אחא מכפרי הוו, ואימא אחיתה אמו של רב, אחותו של ר' חייא היתה מן הלב (פסחים ד.) דר' אחא מכפרי נשא אלה והולידו ממנה אייבו, מתה ונשא אחל ולה בת מלים אחר ומתנה עולד ר' חייא ונשא אייבו הבת ועולד לבן רב, ונמלא רב בן אייבו בר אחותו דר' חייא מאמה ובר אחתיה מאמיה (מו"ק כ.).

עין משפט נר מצוה

כבט א מי' פ"ה מהל' סנהדרין הלכה מ סמג עשין מ עוש"ע ח"מ סימן נ סעיף ב ועיין בהג"ה:
ב ל ב מי' שם פ"ו הלכה כ סמג שם עוש"ע ח"מ סי' כה סעיף ב:
לא ג מי' שם ופ"ה שם סמג שם עוש"ע ח"מ סימן נ סעיף ב:
לב ד מי' שם פ"ו הל' כ סמג שם עוש"ע ח"מ סימן כה סעיף ב:
לג ה מי' שם פ"ד הלכה יד:
לד ו מי' שם הל' יג:
לה ז ח מי' שם הלכה יד:
לו ט מי' שם הלכה ח ופ"ג מהל' נחלות הלכה ח:

רבינו חננאל

בני ואם היה מומחה לרבים דן אפילו יחידי וקי"ל דמומחה לא הוי אלא כרב נחמן אמר רב נחמן כגון אנא דאיינא דיני ממונות ביחידי. וכן א"ר חייא ומיבעיא לן כגון אנא דגמירנא וסברנא ונקיטנא רשותא איד כגון אנא דגמירנא וסברנא אף על גב דלא נקיטנא רשותא דייניה דינא אי לא לא הוי דינא אלא חכם גדול חשוב בדורו כרב נחמן ובוצא בו. פי' מומחה פנוסה בדיינים עד דנקיט רשותא ופשטנא מר זוטרא דן דינא וטעה אתא לקמיה דרב יוסף וא"ל אי קבלוך עלייהו לא תשלם ואי לא זיל שלם ש"מ דייניה דינא אע"ג דלא נקיט רשותא וכן סוגיא דשמעתא. ומסקנא אמר רב האי מאן דבעי למידן דינא וכי טעי ולייסר לינקוט רשותא מבי ריש גלותא וכן אמר שמואל ואסיקנא מאן דנקיט רשותא מבי ריש גלותא מבבל לבבל ומארץ ישראל לארץ ישראל ומבבל לארץ ישראל נמי מהני רשותא דבבבל שבט ובארץ ישראל מחוקק כדתניא לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גליות שבבבל שרודין את ישראל בשבט ומחוקק מבין רגליו אילו בני בניו של הלל שמלמדין תורה ברבים מארץ ישראל לבבל אסיק' דלא מהני ומאי רשותא דכי הא דכתב ליה רבי לרבה בר בר חנה כשירד לבבל יורה ידין יתיר בכורות וכתב ליה ר' (לרבינו) ורב ידין יורה אבל בכורות לא הרשהו להתיר משום דהוה רב בקי במומין שפי והוה שרי מומא דלא הוו ידעי אינשי ואמרי כי האי גוונא שרא רב והוו אתו למישרא מום עובר.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com